

STANISŁAW MAKOWSKI
ELIGIUSZ SZYMANIS

ADAM MICKIEWICZ

Wydanie pierwsze

WARSZAWA 1992
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE

SPIS TREŚCI

POETA-REWELATOR

Biografia romantyka	7
<i>Oda do młodości</i> na tle twórczości filomackiej	15
<i>Ballady i romanse</i>	20
Od mędrców do guślarzy	29
Wygnaniec-pielgrzym	39
<i>Konrad Wallenrod</i>	43
Przełom powstania listopadowego	47
<i>Dziadów</i> część III	49
<i>Księgi narodu polskiego i Księgi pielgrzymstwa polskiego</i>	54
<i>Pan Tadeusz</i>	56
Ostatnie utwory liryczno-refleksyjne	62
Życie przemieniane w poezję	68
„Pielgrzym Polski”	70
Poeta-wykładowca	72
Wyznawca Towiańskiego	74
Działacz polityczny	76

MATERIAŁY

Mickiewicz-człowiek

Dzieciństwo i lata szkolne

Aleksander Mickiewicz — Adam urodził się w Zaosiu	83
— Słuchanie opowieści i bajek	84
— Pierwszym nauczycielem była matka	85
— W pierwszej klasie	86
— Pierwsze lektury	87
— Pierwsze utwory	87

Litwa w czasach młodości Mickiewicza

Edward Massalski — Niewyczerpane są tam śpiżarnie	88
— Rok 1812	88

Adam Mickiewicz — Pierwsza miłość	90
— W litewskich wioskach i zaściankach	91
— Tuhanowicze mają zawsze wiele raju	92
Jan Czeczot — Całą myśl opanowała Maria	96
— Teraz szczęścia i przyjemności nie zna	96
Maria Puttkamerowa — Jestem jedynym powodem wszystkich twoich nieszczęść	97
— Muszę Pana zobaczyć	98
Adam Mickiewicz — Jakże ja śmiałem ciebie zasmucić!	99
Maria Puttkamerowa — Jestem nieszczęśliwa	101
Leonard Podhorski-Okołów — Miłość do Maryli	103
Zdzisław Kępiński — Rywal Mickiewicza	105
Michał Wołosewicz — <i>Echo legendy</i>	107
Wojciech Piotrowicz — <i>Tryptyk romantyczny</i>	108

Uniwersytet. Filomaci

Adam Mickiewicz — Przebieg studiów uniwersyteckich	109
Tomasz Zan — Towarzystwo Filomatyczne	110
Adam Mickiewicz — O celach Towarzystwa Filomatów	111
— Projekt towarzystwa promienistych Świat i Miłość	112
— [Jamby na imieninach Jana Czeczota]	113
Ignacy Domejko — Potrzeba zjednoczenia	114
— Posiedzenia, spotkania, imieniny	115
— Nowe towarzystwo	117
— Świecone koło Markuś	118
— Więzienie	119
— Improwizacja na pożegnanie	120

Pobyty w Rosji. Improwizacje

Adam Mickiewicz — Moja Odyseja	121
— Opozycja literacka i polityczna w Rosji	122
Aleksander Bestużew, Konrad Rylejew — Polecam ci Mickiewicza	123
Ksenofont Polewoj — Mickiewicz	123
Aleksander Puszkina — Poeta uciśnionego narodu	124
Piotr Wiaziemski — Puszkina spotkawszy Mickiewicza	125
Władysław Mickiewicz — Wśród przyjaciół Moskali	125
Mikołaj Malinowski — Słyszałem improwizującego Adama	126
Aleksander Chodźko — Zachwylił nas improwizacją o Zborowskim (24 XII 1827, w Petersburgu)	127
Piotr Wiaziemski — Mickiewicz improwizował francuską prozą	128
Adam Mickiewicz — Pożegnano mię ze łzami	129
Wojciech Cybulski — Było to w lecie 1829	129

W Weimarze

Antoni Edward Odyniec — Ekstrakt rozmowy o poezji	131
— Wizyta u Goethego	132
— O przedstawieniu <i>Fausta</i>	134
— David lepił, a Schmeller rysował fizys Mickiewicza	134

Wobec powstania listopadowego. Rzym-Paryż

Maurycy Gosławski — <i>Do Adama Mickiewicza bawiącego w Rzymie</i>	136
Adam Mickiewicz — Mam jeden tylko cel — zajechać!	137
Adam Turno — Mickiewicz jaki jest i co lubi	138
Adolf Skarbek Malczewski — Musiałem mu opowiadać o bitwie ostrołęckiej	139
Wincenty Pol — Pan Mickiewicz ma rację — trzeba nam było zginąć	140
Alojzy Ligenza Niewiarowicz — Podle mu dokuczali i grozili nawet szubienicą	141
Adam Mickiewicz — Mam przecucie, że wkrótce coś ważnego zajdzie	142
— Źle bardzo z nami	143

W Lozannie

Adam Mickiewicz — Wolę ja nasze litewskie krajobrazy	144
— Żrę łacinę, a pluję francuszczyzną	145
— Pracy dużo...	145
Maria Gorecka — Wspomnienie Lozanny	147

Wykłady w Collège de France

Eustachy Januszkiewicz — „Ja bym wam i po niemiecku gadał!”	148
Adam Mickiewicz — Fragment improwizacji z 25 XII 1840 r.	151
— Służba sprawie Polski	151
— Przedmiot i charakter kursu	152

Towianizm. Życie w Kole
Założenia nauki Towiańskiego

Edward Massalski — Towiański prawil mnie o swojej teorii	154
Andrzej Towiański — Biesiada, 17 stycznia 1841 r.	157
Adam Mickiewicz — Człowiek, którego ja uważam za proroka	158
— Widzę w nim mistrza!	159
— Andrzeja emigrantom przepowiadałem	159
Alojzy Ligenza Niewiarowicz — Był to Andrzej Towiański	160
— Ozdrowienie żony	161
Seweryn Goszczyński — Podział Koła na siódemki	163
— Post Nowego Zakonu	163
— Spowiedź Nowego Zakonu	164

— Uroczystość rozdawania medalików	164
— Sprawa brata Słowackiego	165
Juliusz Słowacki — I ja mam rozkaz Boży	166
Wacław Jabłonowski — Nadeszła chwila nowego zakonu	167
Seweryn Goszczyński — Mickiewicz mówił nam obszernie o świecie ducha	167
Adam Mickiewicz — Głupi filozofowie odmawiają zwierzętom ducha	168
— Czyn ducha	168
— Duch Polski	169
Alojzy Ligenza Niewiarowicz — Podstawowe punkta tej nauki	169

Konflikt z Towiańskim

Celina Mickiewiczowa — Dotąd jesteś w duszy poganinem	170
— Stań przed Mistrzem nagi, próżny, głupi	171
Adam Mickiewicz — Morzyliśmy bracią naszą	172
Alina Witkowska — Zgłupieć dla Chrystusa i schłopieć	174
— Moralne odnowienie Kościoła	174
— Przekraczanie literackości literatury	176

Legion polski

Alojzy Ligenza Niewiarowicz — Tworzenie legionu	177
Zygmunt Krasiński — I to niby miała być polska chorągiew	179
Zawiadomienie o wymarszu Zastępu Krzyżowców Polskich ze Strasburga w dniu 19 maja 1848 r.	179
Celina Mickiewiczowa — Wyprawa włoska jest zdradą Sprawy, Ojczyzny i Mistrza	180
Adam Mickiewicz — Legia polska	181
Stefan Kieniewicz — Mickiewicz w Rzymie	181

Okres „Trybuny” i lata następne

Adam Mickiewicz — Mam zobowiązania z „Trybuną”	183
— Rząd mi także zagraża	184
Herbert i Pietri — Policyjny raport o Mickiewiczu z 9 kwietnia 1852 r.	186

Portret poety

Alojzy Ligenza Niewiarowicz — Obraz Mickiewicza ze strony powierzchownej	187
— Mickiewicz wielkim był miłośnikiem sztuk pięknych	189
— Pieśń litewska	190

Pobyt na Wschodzie. Śmierć

Adam Mickiewicz — Zdawało mi się, że byłem na łonie ojczyzny	190
— Z ciebie będziemy brać przykład	192

Armand Lévy — Był to atak cholery	193
Zygmunt Krasiński — My z niego wszyscy	195
Wojciech Piotrowicz — 26 XI 1855 w Konstantynopolu	195

Mickiewicz-twórca

Oda do młodości

Franciszek Malewski — Chrzestna córka Schillera	197
Jan Czaczo — Co ten Adam tak się sadzi...	198
Tadeusz Sinko — Antyczny wzorzec „sławy grodu”	199
Ignacy Chrzanowski — Tradycje oświeceniowe w <i>Odzie do młodości</i>	201
Juliusz Kleiner — Jest z rodu pieśni niosących moc i płomień	202
Czesław Zgorzelski — Poetyka <i>Ody</i>	206
Julian Przyboś — <i>Oda do turpistów</i>	209

Ballady i romanse

Maurycy Mochnacki — Tajemnice niepojęte dla rozumu rozwiązuje uczucie	210
Adam Mickiewicz — Pierwsze drgnięcie przyszło z prowincji	211
Franciszek Grzymała — Chce on stworzyć poezję ludu	211
Franciszek Salezy Dmochowski — Geniusz nie chce iść drogą naśladowania	212
Stanisław Stankiewicz — Związek <i>Ballad</i> z tradycją ludową	212
Marta Piwińska — Romantyczna natura	217
Alina Witkowska — Natura i historia w <i>Balladach</i>	219
Czesław Zgorzelski — Prowincjonalna swojszczyzna	220
— Wyznanie nowej wiary	223
Zofia Stefanowska — Między wiedzą a zabobonem	225
— Wielka pokusa poznania tajemnicy	228
Alina Kowalczykowska — Szaleństwo Karusi	235
Antoni Lange — <i>Jezioro</i>	237

Dziady część II

Oskar Kolberg — Wspomnienie i pamięć umarłych	238
Zygmunt Wasilewski — Cała Litwa rozmawia stale z duchami przodków	240
Stanisław Stankiewicz — W tych dniach zmarli obcują z żywymi	241
Stanisław Pigoń — Radawnica i <i>Dziady</i>	245
Juliusz Kleiner — Niby opera pierwotna	248
Maria Żmigrodzka — Ludowy osąd moralny	249
Zofia Stefanowska — Granica ludowego racjonalizmu	250

Dziady część IV

Adam Mickiewicz — Uczułem, że tam była M.	251
Franciszek Malewski — Dusze dwie były dla siebie przeznaczone	252
Franciszek Salezy Dmochowski — Utwór, który podobnego sobie nie miał	252
Maurycy Mochnacki — Nikt nie przemówił ognistym językiem miłości	254
Juliusz Kleiner — Nowość poetyki <i>Dziadów</i> cz. IV	255
Wacław Borowy — Gustaw — duch czy człowiek?	256
Ryszard Przybylski — Gustaw jako upiór	258
Michał Masłowski — Dramat indywidualnego dotarcia do Absolutu	260
Zofia Stefanowska — Dlaczego owady pełnią rolę rewelatorów tajemnic?	262
Marta Zielińska — <i>Dziadów</i> cz. IV jako skandal obyczajowy	263
Juliusz Słowacki — <i>Dziady</i>	265
Miron Białoszewski — O moim Gustawie	268

Grażyna

Adam Mickiewicz — Powieść klepana invita Minerva	273
Maurycy Mochnacki — Tożsamość kolorytu z wewnętrzną istotą rzeczy	273
Konrad Górski — Heroiczna wizja dawnej Litwy	274
Wacław Borowy — Tradycje klasycznej epiki bohaterskiej w <i>Grażynie</i>	279
Alina Witkowska — Dzieje ojców w <i>Grażynie</i>	281
— Eksponowanie różnych narratorów	282
Maria Żmigrodzka — <i>Grażyna</i> jako metafora polityczna	284
Maria Janion — Kobieta w męskiej roli	285

Sonety krymskie

Kajetan Koźmian — Wszystko bezecne, podłe, brudne, ciemne	288
Maurycy Mochnacki — Więcej uczuć jak słów	289
Adam Mickiewicz — Każdy grzech gramatyczny popełniony z namysłem	290
Kł... [Stanisław Kłokocki] — O idei i uczuciu nieskończoności	291
— Uczucie wzniosłości według Schillera	293
Wacław Kubacki — O wzniosłości	295
— Orientalizm	298
— Gatunek	300
— Cykl	301
Ireneusz Opacki — Człowiek, który nie zna ani świata, ani siebie	302
Alina Witkowska — Pielgrzymowanie ku źródłom bytu	304
Julian Przyboś — Idea poezji-obrazu	307
Kazimierz Wierzyński — <i>Motto</i>	308
Włodzimierz Słobodnik — <i>Mickiewicz na Krymie</i>	309

Konrad Wallenrod

Kajetan Koźmian — Wariat wystawiony rymem	310
Adam Mickiewicz — Uwagi o <i>Wallenrodzie</i>	310
Maurycy Mochnacki — Nie ma harmonii między częściami	311

Nikołaj Nowosilcow — Dążność do rozplamienia gasnącego patriotyzmu	312
Adam Mickiewicz — Broszura w sprawach bieżących	314
— Wszystkie wydania <i>Wallenroda</i> spaliłbym	314
Józef Treściak — Patriotyzm <i>Konrada Wallenroda</i>	315
Józef Ujejski — Byronizm utworu	316
Julian Przyboś — I Konrad, i Aldona to postaci papierowe, z Halbanem — inna sprawa	318
Konrad Górski — Akcją są wewnętrzne dzieje bohatera	320
Maria Janion — Metafora tragizmu pokolenia	322
— Dylematy moralne mściciela w masce	323
Czesław Zgorzelski — Obrazy zbliżone do symbolicznego znaku	323
Juliusz Słowacki — <i>Wallenrod</i>	327
Miron Białoszewski — Nie ma jak uciec	328

Reduta Ordona

Samuel Sandler — Reduta nr 54	329
— Julian Konstanty Ordon	332
Wacław Borowy — Jeden z najbardziej pesymistycznych utworów poezji świata	334
Kazimierz Wyka — Bój jasności z ciemnością — wolności z tyranią	335
Maria Janion, Maria Żmigrodzka — Koncepcja człowieka w <i>Reducie Ordona</i>	337
Bożena Chrzastowska — Siła oddziaływania stereotypu straceńczego gestu	337

Dziady część III

George Sand — Dramat metafizyczny	340
— Obraz piekła jako bezlitosna satyra	341
— Konrad — reprezentant ludzkości	342
Juliusz Kleiner — Poszukiwanie nowych form dramatycznych	343
Wacław Kubacki — Forma epicko-dramatyczna	345
Danuta Danek — <i>Dziady</i> a <i>Operetka</i> Gombrowicza. Menippejskość utworów	347
Alina Witkowska — Źródła siły Konrada	351
Wiktor Weintraub — Dialektyka pokory i pychy w <i>Dziadach</i>	353
Wacław Borowy — Sens przemiany Gustawa w Konrada	353
Zofia Szmydtowa — Klęska Konrada	355
Zofia Stefanowska — Improwizacja jako wyraz niezależności twórcy	357
Julian Przyboś — Jak inscenizować Improwizację	358
Konrad Górski — Sens cierpienia narodu bez winy	361
Janina Kamionka-Straszakowa — Wulkan — symbol narodowego charakteru i losu	362
Maria Dernałowicz — Rana na czole Konrada	363

Julian Krzyżanowski — Czterdzieści i cztery	364
Jean-Charles Gille-Maisani — Liczba 44 wyraża osiągnięcie pełni	366
Czesław Miłosz — Egzystencjalny uniwersalizm <i>Dziadów</i>	367
Jan Lechoń — <i>Ostatnia scena z Dziadów</i>	370

Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego

Józef Kallenbach — <i>Księgi</i> były antidotum na zniechęcenie	371
Alina Witkowska — Osnowę dziejów stanowi pochod wolności	372
— Mesjanizm <i>Ksiąg</i> żąda czynu	373
Zofia Stefanowska — <i>Księgi</i> jako manifest profetyczny	374
— Właściwości dzieła	376
Zbigniew J. Nowak — Przypowieści <i>Ksiąg</i>	378
— Retoryka i wzorzec ewangeliczny	379
— Prostota, wzniosłość i podniosłość	380

Pan Tadeusz

Manfred Kridl — Poetycki obraz życia	381
Wacław Borowy — <i>Pan Tadeusz</i> — książka nieśmiertelna	385
Julian Krzyżanowski — <i>Pan Tadeusz</i> jako pomnik literacki	390
Kazimierz Wyka — Przemiana iluzji w deziluzję	395
— Poezja i prawda	397
Julian Przyboś — Sztuka opisu u Mickiewicza i Słowackiego	398
Stefan Chwin — <i>Trans-Atlantyk</i> wobec <i>Pana Tadeusza</i>	400
Janina Kamionka-Straszakowa — Literacka kodyfikacja symboli staropolskiej kultury szlacheckiej	406
Bogdan Zakrzewski — Funkcja niekonsekwencji	407
Juliusz Słowacki — <i>Okropna zima</i>	409
El. (Kazimierz Laskowski) — <i>Zima 1812 roku</i>	410
Edward Ligocki — <i>Powstanie listopadowe</i>	411
Tadeusz Makowiecki — <i>Sędziego z Hrabią o Zosi rozmowa</i>	414
Antoni Baranowski (Antanas Baranauskas) — <i>Grzyby</i>	415
Jadwiga Gamska-Lempicka — <i>Do „Pana Tadeusza”</i>	416

Liryka lat 1829—1839

Julian Przyboś — <i>Do***. Na Alpach w Splügen</i>	417
Wacław Borowy — Wiersz <i>Arcymistrz</i>	419
Piotr Kuncewicz — O <i>Zdaniach i uwagach</i> Mickiewicza	420
Adam Sikora — <i>Broń mnie przed sobą samym...</i>	423
Juliusz Kleiner — To przemawia potępiony w <i>Dziadach</i> racjonalizm	424
Stanisław Makowski — Człowiek i Bóg	427
Juliusz Kleiner — Bóg chce Bogów (<i>Snuć miłość...</i>)	431
Julian Przyboś — Wiersz-płacz	432
Juliusz Kleiner — Dostojeństwo powrotnego motywu wody	435
Julian Przyboś — Świat utożsamiony z poetą	437

Marian Maciejewski — Przemiana czasu w przestrzeń i przestrzeni w czas	438
Marta Piwińska — „Uwewnętrzzniona” księga świata	440
Czesław Zgorzelski — Alegoria w pełni otwarta	441
Julian Przyboś — Liryki emigracyjne	443
Władysław Broniewski — + + + (<i>I zamyslić się...</i>)	444

Literatura słowiańska

Andrzej Walicki — Prelekcje paryskie	445
— Mesjanizm Mickiewicza	445
— Idea Napoleonowska	447
Alina Witkowska — Materia myślowa wykładów	447
Zofia Stefanowska — Historiozof romantyczny	450

Skład zasad

Zygmunt Krasiński — Na papierze — to niebo...	451
Celina Mickiewiczowa — Izrael i kobieta uszanowane nareszcie	451
Cyprian Norwid — Jego manifest pełen albo niedorzeczności albo fałszu	452
Teofil Syga — Dokoła <i>Symbolu</i> rozgorzała walka	453
Alina Witkowska — Projekt wzorowego społeczeństwa	454

Twórczość publicystyczna:

„Pielgrzym Polski” i „Trybuna Ludów”

Stanisław Pigoń — Myśl polityczna „Pielgrzyma”	455
Andrzej Walicki — Mesjanizm prelekcji i socjalizm „Trybuny Ludów”	457
Alina Witkowska — Socjalizm romantyczny	460
Adam Mickiewicz — Byłem i jestem socjalistą	462

Próba syntezy

Julian Przyboś — Mickiewiczowskie słowo	463
Czesław Zgorzelski — O właściwościach sztuki poetyckiej Mickiewicza	465

Recepcja i znaczenie dzieła Mickiewicza

Piotr Grzegorzczuk — Poezja Mickiewicza jest żywa	468
Stanisław Pigoń — Mickiewicz wielu pokoleń	469
Maria Dernałowicz — Niewyczerpane źródła zmartwychwstań	470
Ludwig Uhland — <i>Do Mickiewicza</i>	473
Kazimierz Wierzyński — <i>Maryla</i>	474
Leopold Staff — <i>Mickiewicz</i>	479
Tadeusz Różewicz — <i>Chleb</i>	480
Władysław Broniewski — <i>Adam</i>	480

Przypisy	483
Spis ilustracji	501